

Het inferno van Slauerhoff

Ander werk van Luuk Imhann

ROMANS

Paradijs (2016)

Loutering (2022) BNG Bank Publieksprijs 2022

TONEEL

Wachten op Macbeth (2018)

Botan Dōrō (2019)

Moed (2024)

40 Rovers (2024)

AUDIOFILMS

Na het einde van de wereld (2022)

Nagasaki (2023)

Laika (2025)

Luuk Imhann

Het inferno van Slauerhoff

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2025

Copyright © 2025 Luuk Imhann
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's
Uitgeverij bv, Weteringschans 259, 1017 xj Amsterdam.

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Leopold Carl Müller, *Beduinendorf* (1887)
Foto auteur Liza Kollau

ISBN 978 90 214 98911 / NUR 301
www.querido.nl

Voor mijn broer

‘Anderen stierven
maar dat gebeurde in het verleden
dat (zoals iedereen weet)
het geschiktste seizoen is voor de dood’

– Al-moqtadir el Maghrebi

Dramatis personae

HET HUIS SLAUERHOFF

Jan Jacob Slauerhoff	Nederlandse scheepsarts, schrijver
Darja Collin	zijn vrouw, danseres
Juan Darito	hun overleden zoontje
Ellie Blume	Duitse assistente van Slauerhoff

HET HUIS KUDRYASHOV

Olga Kudryashova	Russische vluchteling
Aleksei Kudryashov	haar man

HET HUIS DE RUYS

Eduard de Ruys	Nederlandse consul
Hajar de Ruys	zijn Marokkaanse vrouw
Willem de Ruys	hun zoontje
Karim Lamriss	hun bediende

HET HUIS MRABET

Talal Mrabet	Marokkaanse klerk
Elena Mrabet	zijn Italiaanse vrouw, fascist

HET HUIS NAJI

Abdelmalek Naji	Marokkaanse dadelverkoper
Adilah Naji	zijn vrouw
Fatimah Naji	hun overleden dochter
Hilmi Naji	Abdelmaleks neef, fietstaxibestuurder

ANDERE INWONERS VAN TANGER

Anouar Abouzeid	de Mendoub, vertegenwoordiger van de sultan in Tanger
Pierre le Fur	Franse bestuurder van Tanger
Zohra Mernissi	prostituee
Charlotte Haddad	Joods meisje

Zing, muze, over een jonge scheepsarts die op de vlucht was voor zichzelf en zich in het land van de ondergaande zon had gevestigd. Vertel over de man die zijn kind verloor en hierop zijn vrouw verliet en uitweek naar Tanger. Hoe hij in deze stad enkel zijn eigen lijden weerspiegeld zag in ieder om hem heen omdat hij niet wist hoe hij het verlies moest verwerken. Weid uit over de Marokkaanse kustplaats vol Europese vrijbuiters, smokkelaars en lichtekooien en vertel hoe de scheepsarts de Tangerezen zag als lijdende kinderen die hij moest genezen.

Muze, beschrijf de praktijk voor huid- en geslachtsziekten van de scheepsarts vlak bij de stralende zee en waarom deze dagdromende man eenzellig en korzelig luisterde naar de verhalen van de Marokkanen en Europeanen. Vertel waarom de scheepsarts met zijn fragiele longen nooit iets zei over wat hij zelf had meegemaakt.

Muze, ze noemden hem 'de man die zwijgt'; de Riffijnen, Joden en geloofloze sardinevisser. Hij behandelde hun schurft, hun schaamluis, hun syfilis en schimmels zonder te zeggen wat hij van hen dacht. Want de scheepsarts was in gedachten bij zijn doodgeboren zoon. Hij dacht aan het blauwe lijfje als de zwervers uit het Rifgebergte bij hem kwamen bedelen en als de doorgefokte straatkatten elkaar voor zijn deur bevochten. Hij probeerde de matrozen voor ze scheep gingen te genezen, nadat ze op de pleinen waar de mannen honden waren hadden gedronken.

Vertel over de man die geschreven en gevaren had en het lichte zand van Tanger nu onder zijn voetzolen voelde, die ruw waren als een droge zee-egel. Vertel over de man die gezworen had nooit een mens die hulp zocht te weigeren en nooit meer iemand te verliezen.

Zing, muze, over de bewogen dag in Tanger van Jan Slauerhoff en stop niet meer.

de middag daagt hem uit, hij houdt zich slapend
als een bedreigd zacht dier

Op het middaguur van zaterdag 27 oktober 1934 wandelde de scheepsarts door Tanger met één vraag in zijn gedachten: hoe kan ik het verwoorden? Kan taal deze pijn beschrijven?

Hij kwam langs pooiers, diamantslijpers en kruideniers en wilde het ze vragen. Hij kwam langs de zeemannenvrouwen, harpoeniers, sloepbestuurders en zeilmakers en vroeg zich af: wie in deze stad kon uitdrukken wat niet uit te drukken viel? Want hoe kon men een verdriet zo eindeloos als de zee uitspreken? Hij was schrijver en dichter geweest en zelfs hij kon het niet. Zijn enige hoop was dat de stemmen in het zoute water, die hem al zo lang trouw waren geweest, hem het antwoord zouden geven.

De scheepsarts had een sloffende manier van lopen en zette zijn voeten kort voor elkaar neer. In een grijs flanelen pak liep hij door het heuvelachtige doolhof van de medina. Hij tikte zijn dunne wandelstok in een onvast ritme op het zand, waarin hij eerder nog een stukje dorade voor de zwervkatten had neergelegd.

Zwoegend door de steile stegen dacht Slauerhoff aan de boeken die hij had geschreven. Toen had hij gevoelens kunnen verwoorden. *Het lente-eiland*, *Schuim en asch*, *De erfgenaam*, *Het verboden rijk*: verhalen over verre reizen, met lof ontvangen en aardig verkocht. Maar kon hij nog schrijven nu hij zijn zoon had verloren?

Hij dacht aan zijn tijd als scheepsarts op de Amstelkerk, voor de stilgeboorte, waar hij op het roestige, ijzeren dek over de kippenloop liep en waar de gestapelde dierenhuiden naast de grote manden vol kakelende kalkoenen lagen. Bij zonsopgang begroetten ze luidkeels de nieuwe dag.

Op het zand van Tanger dacht hij aan de scheepse dagen waar de kustmatrozen en kaaiwerkers heen en weer kropen in het ruim, aan de machinekamer en de stookplaats waar de Chinese stokers en tremmers in onheilzame temperaturen werkten. Hij dacht aan een dag op het dek toen een golf over het metaal klotste, wreed als een zeeslag, tot een klip voor de kust het water terugsloeg. En hij dacht aan zijn bezoeken aan Takoradi en Accra, aan de stormwinden die de zee deden kolken, aan de zomerhel rond de Kaap en het laden van de olie in Las Palmas, waar de hitte hem bijna te veel was geworden.

Een zwarte man in een roze broek liep hem in de nauwe steeg in Tanger tegemoet. De man hield in zijn vuist een haan ondersteboven bij zijn poten vast en vloekte in zichzelf.

Slauerhoff groette hem desondanks en zag dat de man zijn blik ontweek. Zou hij mij ook zien als iemand die niet kan ontsnappen uit de hel waarin hij is gestort? vroeg hij zich af.

Je weet het antwoord op deze vraag, zei de stem van zijn vrouw in zijn gedachten, waar ze altijd tot hem sprak. *Je denkt te veel. Je twijfelt te veel.*

Alles was veranderd toen hij Darja had ontmoet. Tot dat moment was hij alleen gelukkig geweest op zee. Ze was een reddingsboei geweest, de mooie danseres. Ze was het waard geweest aan land te gaan. Ze was het waard geweest te trouwen. Hij schreef gedichten voor haar. Hij roemde haar zwe-

ven. Haar sprongen. Haar lieve lichaam. 'Ik zie mezelf in je ogen,' had hij gezegd. Het had hem nederig gemaakt.

Was hij minder ziek sinds hij haar kende? Soms voelde het zo. Zijn plas was niet meer bruin van de zwartwaterkoorts geweest. Zijn malariaverleden speelde minder op. Van verkoudheid, laryngitis, bronchitis, astma en griep had hij ook minder last. Een enkele urinebuisontsteking daar gelaten voelde hij zich beter sinds hij haar kende.

En dan haar zwangerschap. Hun kind was het waard geweest om de steenkoolreizen naar het oosten af te zeggen.

Hij dacht aan het gezicht van zijn vrouw in Merano, Italië, vlak voor ze in barensnood raakte.

'Ik ben bang,' had Darja gezegd. Ze lag in een bed in het sanatorium waar hij ook verbleef en de dienstdoende arts, een gedrongen Oostenrijker met een grijze baard, negeerde haar.

Slauerhoff had de onderworpen blik in zijn normaal zo felle vrouw gadegeslagen. Hij had Darja's blonde haren voorzichtig gestreeld en met de rug van zijn hand haar wang beroerd. 'Dat is nergens voor nodig, lief.'

Lopend door de binnenstad vormden zijn lippen de woorden opnieuw. Dat is nergens voor nodig, lief. 'Iedere vrouw is vlak voor ze bevalt bang dat het mis zal gaan. Ik ben erbij...' Hij had haar zwetende hand vastgepakt. '...en er is nog een arts bij. Het zal goed gaan.'

Haar schouders schokten in bed en opnieuw streekte hij zo teder als hij kon haar haar.

'Heb vertrouwen,' zei hij. 'Lief, het komt goed.'

Hij glimlachte naar haar om haar gerust te stellen. Dat hij, een dokter, geen reden zag om ongerust te zijn. Dat hij geloofde dat zij, zoals miljarden vrouwen voor haar, hier in Merano het wonder van de geboorte zou creëren.

‘Denk aan je terugkerende nachtmerries, lief, waarin je een miskraam kreeg. Je was er zeker van dat die ramp zich zou voltrekken. Ook dat is niet gebeurd.’

Ze ademde door haar weeën heen. De angst was met het kind meegegroeid.

Was het een leugen geweest? hoorde hij de stem van Darja vragen.

Nee.

Hij zou het hebben gezworen als ze hem dat daar in de kamer in Merano had gevraagd. Er was geen reden om bezorgd te zijn.

Maar waarom ging het dan mis?

Waarom?

Darja was jong en gezond geweest. Was het haar werk als danseres? Had ze te lang door gedanst? Had dat het baren ongunstig beïnvloed?

Hij wist het niet, want er was geen aanleiding geweest. Maar toen hij het hoofdje van Juan Darito tevoorschijn zag komen had hij het geweten. Hij had naast de Oostenrijkse dokter met de grijze baard aan het uiteinde van het bed gestaan, waar Darja haar benen gespreid had gehouden om het kind te baren. Hij keek naar het blauwe hoofdje van zijn zoon. En toen... Hij hief zijn hoofd op om Darja hoopvol aan te kijken. Ze moest de schouders van Juan Darito nog uit zich persen. Er moest nog een enorme inspanning van haar worden gevraagd. Hij had, in een enkel ogenblik, de keuze gemaakt haar hoopvol aan te kijken, alsof ze met nog één keer flink persen de klus geklaard zou hebben en een gezond kind in haar armen had kunnen nemen.

Hij had met enkel zijn blik gelogen. Hij had haar het idee gegeven dat het goed was gegaan. Hij had haar het idee gegeven dat hij in haar schoot hun levende zoon had gezien.

Een gezichtje met een levendige kleur.

Zodra hij haar zo hoopvol aan had gekeken en ze opnieuw was gaan persen en met een enorme kracht de schouders van het kind door haar opening had geduwd had hij spijt gehad. Ze had haar ogen opnieuw gesloten om de krachtsinspanning te kunnen doen. Hij wist op dat moment dat hij haar nooit meer aan zou kunnen kijken. Hij wist dat elke blik van haar zijn ziel dodelijk zou verwonden.

Het moment na de bevalling was een waas die vooral door stilte werd gemarkeerd. De stilte van Juan Darito. Zo liggend in een witte handdoek van de zuster van Merano leek hij haast te slapen.

‘Waarom huilt het niet?’ vroeg ze, terwijl de Oostenrijkse dokter hun zoon pakte, ondersteboven hield, op de billen sloeg en neerlegde op een tafel om het hart van het kind met twee vingers drukkend op de borst tot kloppen te manen, terwijl de toegesnelde zusters poogden hem mond-op-mondbeademing te geven. Juan Darito sliep niet.

Uitgeput lag Darja achterover op het bed, haar ogen richting het plafond. Opnieuw die vraag die de stilte niet verholde. ‘Waarom huilt het niet?’

En toen die blik, naar hem, vol vrees. En ergens leken haar ogen haar gelijk te willen halen. Zie je wel? leken ze te zeggen. Ik zei het toch. Ik had alle reden om bang te zijn.

Hij kon geen woord uitbrengen. De aanblik van het smalle kinderlijfje had hem gesmoord.

Terwijl de Oostenrijkse arts en zuster moeite deden Juan Darito weer tot leven te wekken en een andere zuster probeerde om Darja te troosten stond hij daar maar, in die kamer in Merano, voor haar gespreide benen. Geen geluid verliet zijn mond. Geen traan verliet zijn ogen. Hij wist dat zijn leven, daar op die fatale dag in Italië, een hel geworden was...

...en elke dag daarna was een hel geweest. De scheepsarts zweeg over het kind. Hij had hem in Merano begraven, staand naast zijn vrouw. Hij had zijn gezicht van haar afgewend. Hun huwelijk was vlammend als fosfor geworden.

Met hoog opgetrokken schouders nam hij nu zijn gedeukte hoed af voor de Europese dames in de smalle, steile stegen van Tanger en hij zag Darja in hun gezichten. Hij zag Darja in elk vrouwelijk gezicht in Tanger.

Sinds de stilgeboorte twee jaren terug was Slauerhoff breekbaar als perkament geworden, zijn gemoed een doorzichtig vlies. Zwijgend stapte hij door de straten die uit trappen bestonden en luisterde naar de gesluierde en ongesluierde vrouwen die hun woede uitten over hun mannen in de stegen van de oude binnenstad. Of kermden ze slechts in zijn gedachten? Riepen ze dankwoorden naar Allah en vierden ze de geboortes van hun kinderen?

Slauerhoff hoorde het rumoer en het was alsof hij Darja hoorde kermen. Hij zag zijn kleine jongen voor zich, liggend in een van de raffiamanden die de Berbers op hun hoofden droegen. Hij zag hem in ieder kind dat door zijn moeder werd gezoogd. Het benauwde hem en Tanger leek op die momenten uit zijn zanderige voegen te barsten.

De spijkervreTERS, de kwakzalvers, de Toearegs die hyenalever verkochten om anderen mee te beheksen, de tan-

deloze fluitspelers, de blinde zangers en de straatjongens die deden alsof ze onder een auto waren terechtgekomen; iedereen zat opeengepakt in de Marokkaanse stad en het rook in elke stoffige steeg naar roest en vis. Het rook naar het zweet van de meute en het rook naar de scheepsfabrieken aan de haven, waar hij net vandaan kwam. Vanuit deze haven, tussen de witgekalkte gebouwen, kon je Spanje zien liggen. Maar hij wenste het continent waar Juan Darito gestorven was niet meer te betreden.

Ik ben er ook als je niet antwoordt, Jan, zei Darja in zijn gedachten.

Denk je dat ik dat niet weet?

Je lijkt het te willen ontkennen. Maar het valt niet te ontkennen. Je ging weg toen ik je nodig had.

Het ging niet meer. Niet met mij. Niet tussen ons. Er waren altijd klippen op onze koers.

Wie ben jij om dat te bepalen?

Ik kan je niet meer onder ogen komen.

Bedoel je dat je nooit meer terugkomt?

Tanger is perfect voor verloren zielen zoals ik. Mocht ik het hier niet redden, dan zal ik opnieuw aan boord van een schip stappen. Dan zal ik als scheepsarts een overtocht naar het Verre Oosten maken. Naar de havens van China of naar het uiterste zuiden, Kaap de Goede Hoop. Ik zal opnieuw schrijven in mijn hut, 's nachts als het melkwitte licht van de maan door de patrijzen schijnt. En dan zal ik op het dek in een zoute stormwind naar het tere vlies van de hemel turen en zien hoe de maan en sterren hun baan volgen. Zo volg ik ook mijn weg. En die weg leidt niet naar Nederland. Al ben ik stervende, die plek is voor mij onbegaanbaar geworden.

Om mij? vroeg Darja.

Niet alleen om jou. Om wat ik ben verloren, dacht hij.

Lafaard!

Hij had geweten dat het egoïstisch was om haar te verlaten, omdat ook zij haar kind had verloren, maar hij kon haar niet meer onder ogen komen. Hij haatte zichzelf, maar hij was teruggevallen in zijn oude gewoonte om voor tegenslagen weg te lopen...